

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра психології і туризму

Курсова робота

**на тему: «Особливості архітектурно-просторової організації українських
скансенів»**

здобувача групи Т 01-20
факультету туризму, бізнесу і психології
освітньо-професійної програми
Туристичне обслуговування
спеціальності 242 Туризм

Мартинюк Мар'яни Василівни

Науковий керівник:
д. пед. н., проф. Бабушко С. Р.

Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____
Національна шкала _____

Члени комісії: _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ СКАНСЕНІВ.....	6
1.1. Сутність скансену та його архітектурно-просторової організації.....	6
1.2. Світові тенденції у створенні музеїв просто неба.....	8
РОЗДІЛ 2. СКАНСЕНИ В УКРАЇНСЬКІЙ МУЗЕЙНІЙ СТРУКТУРІ.....	12
2.1. Аналіз особливостей процесу організації українських музеїв просто неба.....	12
2.2. Характеристика пам'яток-елементів скансенів України.....	15
2.3. Анімація та інтерактив як структурні елементи музею просто неба.....	19
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОРГАНІЗАЦІЇ СКАНСЕНІВ УКРАЇНИ.....	23
3.1. Актуальні проблеми організації та функціонування скансенів.....	23
3.2. Перспективи формування нових скансенів в Україні.....	25
ВИСНОВКИ.....	28
РЕЗЮМЕ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32
ДОДАТКИ.....	35

ВСТУП

Актуальність теми. Скансени України представляють своїм відвідувачам образ минулого, що безпосередньо пов'язаний з археологічними джерелами. Архітектура та організація простору є для них найважливішим джерелом інформації, широка громадськість – основною цільовою групою. Складний характер і структура скансенів спричинили необхідність пошуку нових та особливих підходів до їх організації та використання в Україні. У цей час на туристичному ринку з'являється все більше маршрутів, які проходять через музеї під відкритим небом.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю всебічного вивчення, формулювання і систематизації принципів, методів, засобів та інших особливостей архітектурно-просторової організації українських музеїв просто неба. Створена належним чином архітектурно-просторова композиція музеєфікованих пам'яткових комплексів та використання сучасних форм експонування стають визначальним чинником їх успішного багаторічного функціонування.

Ступінь розробленості теми. Аналізуючи проблему дослідження архітектурно-просторової організації скансенів України, варто зазначити, що ця тема перебуває у колі наукових інтересів українських фахівців. Існує чимало іноземних праць присвячено розвитку скансенів у Європі, в тому числі і в Україні. Теоретичні дослідження питань організації архітектури та простору скансенів в Україні відображені у наукових працях українських дослідників М. Брич [5]; О. Афанасьєва, Є. Бурлаки, Ю. Маркіної [1]; Ю. Башкатова [3]; Д. Каднічанського [8] тощо та зарубіжних: шведських діячів М. Андерссон [18] та П. Стремберга [22], польського науковця Д. Верчинського [25] тощо.

Проте окремого систематизованого дослідження, присвяченого архітектурно-просторовій організації скансенів України, на жаль, немає. Отже, дослідження організації архітектури та простору українських музеїв під

відкритим небом є актуальним, адже ця тема є недостатньо вивченою та потребує ретельного аналізу.

Метою дослідження є вивчення теоретичних і прикладних аспектів архітектурно-просторової організації українських скансенів, визначення її особливостей, ролі і місця у сфері туризму України.

Завдання дослідження:

- охарактеризувати теоретичні аспекти теми;
- проаналізувати архітектурно-просторову організацію скансенів України;
- оцінити актуальність підходів щодо створення українських музеїв просто неба;
- дослідити особливості пам'яток-елементів світових і вітчизняних скансенів;
- визначити напрями впливу досліджуваного виду музеїв;
- з'ясувати проблеми і перспективи організації українських скансенів.

Об'єкт дослідження – українські музеї просто неба.

Предмет дослідження – архітектурно-просторова організація скансенів України.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань у роботі використовувалися різні методичні підходи: системний, географічний, статистичний тощо. Вони посприяли у дослідженні процесу організації українських скансенів. Такі методи досліджень, як описовий, індуктивний, дедуктивний, порівняльний, аналіз і синтез, метод класифікації, абстрагування, узагальнення тощо дали змогу охарактеризувати композицію скансенів, її структурні елементи та сучасний стан.

Інформаційну основу досліджень склали наукові роботи, дисертації, підручники, словники, посібники, наукові статті, тези, джерела статичних даних, відеоматеріали, електронні ресурси тощо.

Ступінь вирішення проблеми в дослідженні та практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання музейними

фахівцями, туроператорами під час розробки пізнавальних та етнографічних турів по Україні. Дослідження також може бути використано в освітньому процесі під час підготовки майбутніх фахівців за освітньою програмою Туристичне обслуговування зі спеціальності 242 Туризм.

Обсяг і структура курсової роботи. Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, резюме, списку використаних джерел та додатків. Обсяг основного тексту роботи (без бібліографічного списку і додатків) становить 31 сторінку. Кількість використаних джерел становить 25 найменувань, з них 8 – іноземними мовами.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ СКАНСЕНІВ

1.1. Сутність скансену та його архітектурно-просторової організації

Скансен або музей просто неба – це культурно-освітній та науково-дослідний заклад музейної діяльності, експонатами якого є будівлі і споруди, об'єкти техніки, скульптури тощо, розташовані на спеціально відведеній території. Скансени також відомі як етнографічні музеї, музеї народного мистецтва, фольклорні парки тощо, які утворюють особливу категорію музеїв.

Український тлумачний словник визначає скансен як музей народної дерев'яної архітектури просто неба [17]. У перекладі з шведської мови слово «skansen» означає «фортеця, укріплення». У Шведському академічному словнику дано визначення: сканс – це зазвичай закритий, часто постійний невеликий оборонний об'єкт із земляною стіною; пальова кладка, стіна, фортеця, замок тощо. Пізніше слово було використано як назва першого шведського музею під відкритим небом і надалі стала використовуватися як загальна для всіх музеїв подібного типу [23].

Головною метою цих музеїв є документування і відтворення попередніх форм, способів життя, культурних звичок і народних традицій та звичаїв. У більшості музеїв під відкритим небом представлені не лише приклади традиційної сільської архітектури, а й інші об'єкти, такі як меблі, одяг чи інструменти, які використовувалися в минулому.

Архітектурно-просторова організація – це застосування певних принципів, методів, засобів для формування взаємодії і взаєморозміщення сукупності елементів архітектури (будівель, споруд, ландшафту тощо) та просторів між ними, що характеризуються доцільністю, зручністю, естетичною виразністю і гармонійністю. Тобто, архітектурно-просторова організація стосується розміщення місць або об'єктів відносно один одного. Вона є фундаментальною для створення композиції, оскільки об'єднує різні фігури та форми та забезпечує цілісну структуру музею [24].

Організація нерозривно пов'язана з поняттям «структура». Структура – це будова і внутрішня форма організації системи як єдність стійких взаємозв'язків між елементами, а також законів даних взаємозв'язків.

Архітектурно-просторову організацію скансенів можна розглядати у трьох аспектах:

- створення форм – матеріальний аспект організації середовища музею, включає формування порядку, виявлення головного і другорядного в архітектурній композиції, надійність конструкцій, вивчення і використання властивостей і якостей матеріалу, відповідність середовища вимогам тощо;

- створення зв'язків – процес, який включає ієрархічну організацію матеріального середовища музею, візуальні об'ємно-просторові характеристики середовища і різноманітні зв'язки в ньому;

- створення естетики – передача цілісної інформації в архітектурному середовищі, відповідні засоби виразності композиції, пам'ятний художній образ [21, с. 355].

За основу для архітектурно-просторової організації музеїв під відкритим небом доцільно використовувати архітектурні ансамблі та археологічні комплекси. Мета закладів такого типу полягає в збереженні історичної та меморіальної цінності об'єктів нерухомої спадщини та надання відвідувачам інформації про історію і культуру, що зберігають пам'ятки, а не у перетворенні їх в експонати чи використанні як приміщень музею. Під час організації музеїв-скансенів необхідним аспектом є поєднання різнопланових об'єктів та середовища. Групи пам'яток повинні сприйматися як цілісна система на місці її походження, розвитку і сучасного використання [15, с. 244].

Функціональний простір у архітектурі скансенів умовно розподіляють на три частини: виставковий простір, простір для руху та простір для відпочинку. Виставковий простір виступає як базовий простір в архітектурі скансенів. Зазвичай розміщення об'єктів українських музеїв просто неба відповідає моделі організації українського села. Простір для руху є частиною, яка пов'язує інші види простору, тому він відіграє вирішальну роль в організації

потоків людей і спрямуванні відвідувачів. Простір для відпочинку в музеях даного типу найчастіше представляє собою торгові точки, території або приміщення з майстер-класами, фотозони тощо [20].

Отже, скансени повинні відповідати багатьом вимогам архітектурно-просторової організації, поєднувати надзвичайно складні та різноманітні завдання, адже вони є місцями наукових досліджень, збереження спадщини, освітньої діяльності і водночас територіями відпочинку та розваг для відвідувачів.

1.2. Світові тенденції у створенні музеїв просто неба

Оригіналом музею під відкритим небом є Скансен (Skansen), заснований у 1891 р. у Швеції на острові Юргорден ученим Артуром Газеліусом. Створення цього музею вважається початком загальноєвропейського руху щодо збереження історичної архітектури. Спочатку ідея поширилась по Скандинавії, пізніше – по всій Європі [19].

З кінця XIX - початку XX століття європейські країни активно розвивали започатковану традицію відображення історії та культури, створюючи чудові народні музеї під відкритим небом. Ці музеї зазвичай розташовували в просторих парках поблизу великих міст. Вони склалися з окремих будівель або колекцій будівель, які були реконструйовані для тимчасових експозицій, демонструвалися копії, а також оригінальні будівлі – зруби, криті соломною хатини, млини, шкільні будівлі, магазини тощо. Рухомі будівлі та експозиційні інтер'єри як функціональне ціле становили найважливіші елементи нового феномену музею-скансену, але люди виконували не менш важливу роль. Людський фактор є частиною музеїв під відкритим небом, адже вони стали джерелом багатьох співочих і танцювальних вистав, ремісничих процесів тощо. Це яскраво демонструє фундаментальний дуалізм концепції музеїв-скансенів: з одного боку, спроба оживити історію в розважальний спосіб, з іншого боку, необхідність збереження автентичності [2, с. 4].

Чинні музеї під відкритим небом постають у різних формах: музеї рухомого типу – «скансени», які експонують на спеціально підібраній території пам'ятки історії та культури, перевезені із інших місць («Скансен» у Швеції; музей у Рожнові-під-Радгоштем у Чехії); музеї «in situ», які покликані зберегти споруди на історичних місцях перебування (село Холлоко в Угорщині; музей Арбер в Ісландії, музей в Коуржимі у Чехії); музеї змішаного типу, де у середовище зі збереженими пам'ятками перевозяться нові споруди (музейний комплекс «Астра» в Румунії) [3, с. 11].

Світовий досвід показує, що просто збирати музейні предмети та виставляти їх у скансенах не варто. Щоб зберегти традицію минулих поколінь, потрібно було подбати про те, щоб дати новий імпульс старим народним предметам і звичаям. Музей-скансен має бути осередком народної культури, центром для творчої діяльності. Європейські музеї під відкритим небом більше зосереджені на будівлях, тоді як північноамериканські прагнуть показати життя людей у минулому. Вони також можуть включати будівлі вищого архітектурного рівня, такі як церкви, храми, пам'ятники та будівлі індустріальної епохи. На території скансенів створюються спеціальні освітні приміщення та відводиться територія для обслуговування відвідувачів. Спостерігається використання аудіовізуальних методів, створення ресторану, відкритого театру для культурних вистав тощо [25].

Серед усіх тенденцій створення музеїв просто неба можна виділити:

- стимулювання національної чи регіональної гордості;
- романтизація минулого, яке можна візуалізувати в музеї;
- показ та розповідь історії, які дають відвідувачам переконання, що все розвивається від примітивного до більш удосконаленого, від гіршого до кращого, і що суспільство – будучи країною чи людством як таким – досягло прогресу за певний період і розвивається досі [14, с. 94].

На сьогодні найактуальнішим підходом вважається середовищний, що виражається в охороні середовища пам'яток архітектури та містобудування шляхом збереження історично сформованого природного та антропогенного

оточення. Багато науковців у своїх працях зазначають важливість оточення пам'яток. Саме музей під відкритим небом є тою формою музею, яка дозволяє найповніше реалізувати територіальний підхід, оскільки вона поєднує в собі взаємозв'язок і взаємовплив основних елементів історичного середовища і культурного ландшафту, а саме людину, культуру і природу [12].

На рис. 1.1. автором систематизовано основні тенденції створення скансенів відповідно до світового досвіду.

Рис. 1.1. Основні світові тенденції організації скансенів.

Джерело: систематизовано автором.

Сьогодні цифрові технології стали невід'ємною частиною нашої реальності. У музеях такі технології можуть повністю трансформувати музейний досвід і допомогти подолати розриви між музеєм, його змістом і аудиторією. Все більшої популярності набуває залучення комп'ютерних технологій. Метод віртуальної реконструкції є поширеним інструментом, який використовується для візуалізації пам'яток архітектури, груп будівель і міських ландшафтів. Мультимедійні технології, які використовуються при створенні сучасних експозицій, кардинально розширюють межі музейного простору і відкривають відвідувачам нові, раніше недоступні можливості, в тому числі просторову структуру архітектурних споруд, а також вирішують питання реставрації та в цілому. імітувати процеси архітектурного простору.

Таким чином, скансен XXI століття стає ключовим чинником соціальної інтеграції, соціальної згуртованості, гармонійного співіснування; інституцією, яка може навчати культурному різноманіттю та демократії. Досвід світових скансенів демонструє різні тенденції щодо їх організації та інтерпретації спадщини під відкритим небом. Останнім часом спостерігається активне впровадження цифрових технологій і музеї різних типів почали включати онлайн-програми, 3D-моделі, QR-коди, інтерактивні путівники, які супроводжують відвідувачів під час екскурсії.

Зважаючи на викладене вище, можна констатувати, що скансен – це унікальний та специфічний вид музею. Його створення та успішне функціонування безпосередньо залежить від архітектурно-просторової організації.

РОЗДІЛ 2. СКАНСЕНИ В УКРАЇНСЬКІЙ МУЗЕЙНІЙ СТРУКТУРІ

2.1. Аналіз особливостей процесу організації українських музеїв просто неба

Створення будь-якого музею в Україні є важливою подією в культурному житті країни, результатом цілеспрямованої організаційної, пошуково-дослідницької, фінансової та експозиційної роботи. Важливим етапом на цьому шляху є наукові експедиції та пошукова діяльність: організація та проведення експедицій, наукові відрядження, польова участь краєзнавців, налагодження контактів з місцевим населенням, державними установами, громадськими організаціями, компаніями. Реалізація цих та інших важливих пошукових програм є необхідною передумовою створення етнографічного музею, оскільки забезпечує наповнення музейних експонатів оригінальними пам'ятками народної архітектури, предметами побуту, знаряддями праці, творами мистецтва, фотографіями та документами. (Додаток А)

На території України скансени з'явилися у 70-х рр. ХХ ст. Перший з них було засновано у 1964 р. в Переяславі-Хмельницькому на Київщині. Згодом розпочалися роботи щодо створення музеїв під відкритим небом в Ужгороді (1965 р.), Львові (1966 р.), Києві (1969 р.) та Чернівцях (1977 р.). У нашій державі сьогодні налічується понад три десятки скансенів різних типів і профілів. Найбільш численну групу представляють музеї народної архітектури і побуту. Найбільші з них – національні Музей народної архітектури та побуту в селі Пирогів Київської області, Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини у Переяславі-Хмельницькому та Музей народної архітектури та побуту ім. Климента Шептицького «Шевченківський гай» у Львові. Дещо меншими є обласні музеї, серед яких варто згадати Чернівецький державний музей народної архітектури та побуту, Закарпатський музей народної архітектури в Ужгороді, Музей народної архітектури та побуту Прикарпаття в селі Крилос Івано-Франківської області, Музей історії сільського господарства Волині в селі Рокині

Волинської області та Музей архітектури і побуту «Старе село» в селі Колочава Закарпатської області [1; 6]. (Додаток Б)

Більшість скансенів, які сьогодні діють в Україні, були створені в минулому столітті, коли методи експонування пам'яток були іншими, а класифікація профілів значно спрощена. Сьогодні музеї впевнено перетворюються на багатофункціональні, багатопланові соціокультурні та освітні установи. В культурному просторі України також відбувається перехід від «науково-культурних інституцій» чи «заповідних територій» до «історико-культурних ареалів», утворюючи своєрідний «мегамузей» із різними формами діяльності. У такій «історико-культурній зоні» архітектурне середовище стає частиною комунікаційного простору і вже не є мертвою експозицією.

У поєднанні з історичним процесом формування держави та її національної території, відповідно до природних умов, характеру та способу населення та господарської діяльності в різних регіонах України сформувалися певні особливості побуту та традиційної культури. Музеї під відкритим небом в Україні переймають цю особливість – їхня інфраструктура залежить від регіону. Спільність і однорідність цих локальних особливостей є основою для виявлення історико-етнографічних областей розселення народів та їх етнографічних груп. Відповідно до природно-географічних умов, культурно-побутових зв'язків з іншими народами, розселення, міграційного процесу тощо формуються особливості побуту, економічна та культурна організація місцевого населення [8, с. 130].

Для створення експозиції українського скансену важливим є вибір її місця розташування. Ландшафт має особливе значення в експозиції, особливо в розміщенні архітектурних об'єктів. За традицією, українські села розташовані на узвишшях. В центрі церква, а поруч школи, магазини, сільська влада. Біля річки за селом стоїть водяний млин. Чим більше площа музею під відкритим небом, тим більше місткість, і чим більше експонатів, виникає потреба в розмежованих зонах. Крім того, на структуру музею просто неба впливає його рівень (масштаб діяльності) – національний, регіональний, державний.

Розподіл територіальних одиниць скансену («етнографічної території») відповідає прямій пропорційній залежності: чим більша територія музею, тим більша кількість міні-музеїв на його території.

Початкова ідея перенесення унікальних сільських будівель і споруд на окрему територію трансформувалася у збереження пам'яток архітектури методом «in situ», тобто на їх історичному місці, у поєднанні з історичним середовищем та певними історичними подіями. Коли немає можливості перебувати на своєму місці. При збереженні культурних реліквій, як виняток, буде застосовуватися музеологізація «ex situ», перенесення предметів в інше місце, де можуть бути створені найбільш сприятливі умови для збереження та музейного представлення (характерне для традиційного етнографічного музею). Іноді ці два підходи поєднують [5].

Найчастіше скансени створюються шляхом перенесення будівель та інших елементів на спеціально відведену територію музею. Передача об'єктів до скансену включає 9 етапів. Їх стислий опис представлено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

1.	Виявлення та вибір сільських будівель, які мають архітектурну цінність, на основі визначених культурно-архітектурних територій.
2.	Інформування місцевих жителів та заохочення їх до співпраці в проєкті; домовленість з власниками передати їх будівлі до музею.
3.	Документування будівлі, включаючи архітектурно-будівельні дослідження; складання існуючого плану ділянки та попереднього плану ділянки; документація всіх оздоблень, аналіз огорожень та бічних конструкцій, дослідження змін у конструкції будівлі тощо.
4.	Зачистка поверхонь і покривних шарів для виявлення внутрішньої структури будівлі; детальна документація всіх етапів роботи, типу матеріалів і способу з'єднання компонентів.
5.	Встановлення табличок на елементи будинку та реконструкція будинку із залученням профільних спеціалістів.
6.	Перенесення конструкцій до місця розташування музею та їх реконструкція на основі досліджень.
7.	Створення макету на основі антропологічних досліджень
8.	Благоустрій та реконструкція додаткових конструкцій відповідно до початкового стану будівлі.
9.	Архівування документації та підготовка остаточного звіту.

Джерело: сформовано автором згідно з [21].

Варто зазначити, що обов'язково слід переконатися, що передача будівель до скансену не завдасть шкоди їх автентичності. Зазвичай, будівлі чи

інші елементи музею мають велику кількість проблем, перебуваючи на своєму початковому місці розташування, включаючи старіння та пошкодження через відсутність належного ремонту, зміну характеристик та неналежне використання будівлі тощо. Елементи музеїв під відкритим небом відбудовуються або реставруються до оригінального вигляду, тому перенесення цих будівель на інше місце може ефективно допомогти в їх збереженні та захисті.

Отже, процес організації скансенів вимагає широкого спектру знань у сфері музеєфікації та значних фізичних зусиль. Від цих аспектів залежить як функціонування музею, так і збереження цінних пам'яток минулого.

2.2. Характеристика пам'яток-елементів скансенів України

Середовище скансену складається з різних елементів: природних, ландшафтних, архітектурних, просторових, функціональних, практичних, соціальних та інформаційних. Основним елементом є історичне середовище. Це предметно-просторове середовище, створене людиною у відповідних природних умовах для забезпечення її життєдіяльності. На формування історичного середовища найбільше впливає людська діяльність. Діяльність людини взаємодіє з природним середовищем, наповнюючи його об'єктами та вдосконалюючи відповідно до своїх потреб. Таким чином, середовище постійно змінюється, але в певні періоди його елементи можуть залишатися стабільними протягом тривалого часу [22].

При створенні музеїв під відкритим небом важливо дотримуватись композиційної цілісності. Елементи музею повинні мати свою ієрархію та підкорятися домінанті, якою часто є найцінніша пам'ятка. Важлива стилістична гармонія всіх елементів, особливо доповнюючи новостворені об'єкти, такі як підсобні приміщення, інформаційні кіоски чи громадські приміщення.

Скансени України включають таку різноманітність пам'яток:

- пам'ятки народної архітектури (поселення, двори, господарські і житлові будівлі, дерев'яні церкви);
- сакральні споруди (церкви, костели, синагоги тощо);
- громадські споруди (школи, народні доми, корчми, млини);
- народні художні промисли (ткацтво, килимарство, вишивка, художня обробка шкіри, художнє плетіння, деревообробка, гончарство тощо);
- пам'ятки фольклору.

Важливе місце серед пам'яток українських скансенів займає народна архітектура. Здавна архітектурна народна творчість доносила до наших днів цінності нашого народу. Український народ багато століть перебував під соціальним гнітом, був майже повністю ізольований від світових професійних архітектурно-художніх. Та незважаючи на все це, він досяг естетично важливих висот у розмаїтті різновидів архітектурного та декоративно-прикладного мистецтва [16].

Відповідно до міжнародних стандартів, культурна спадщина скансенів України поділяється на об'єкти, комплекси (ансамблі) та пам'ятки за видами, які представлені на рис. 2.1.

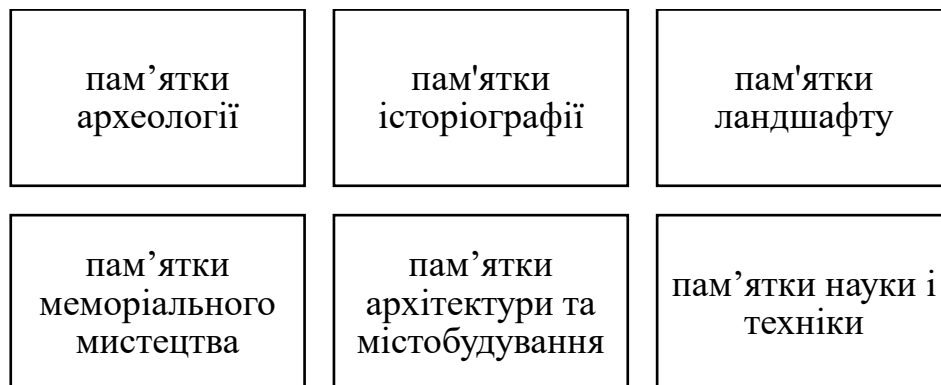

Рис. 2.1. Види культурної спадщини скансенів.

Джерело: систематизовано автором згідно з [8].

Скансени України зазвичай включають в себе такі споруди:

- хата – загальна назва для різних типів житла, поширених на території України. Українське народне житло створювалося українцями протягом століть з постійним вдосконаленням умов проживання, побуту та естетичних

смаків народу. Українська житлова архітектура відображає багатство тисячоліть народних традицій, символів, звичаїв та обрядів. Основним типом традиційного українського житла найчастіше була білостінна хата з солом'яною стріхою. Цей тип українського житла був найхарактернішою етнографічною ознакою українського народу. Він відрізняється від зрубів (рублених хат) північної України та Карпатських гір;

- церква – храм для релігійних богослужінь. Українська церква відзначалася простотою конструкції та відповідністю зовнішніх форм внутрішньому простору. Українські дерев'яні церкви можна поділити на три групи за конструктивним та художнім рішенням. До першої групи належать святі пам'ятки Лівобережної України. Там будували високі, масивні церкви. Другу групу складають церкви у західній частині України, де переважають приземкуваті форми, добре вивірені пропорції, багате зовнішнє оздоблення, галереї та піддашся. Третю групу складають перехідні типи церковної архітектури, що збереглися в лісостепових районах Правобережжя. Тут церкви стрункіші, їхня висота наближається до довжини;

- криниця – обладнане водне джерело, глибоко викопана й захищена від обвалів яма для добування води із землі. У минулому криниці були основним джерелом питної води та використовувалися для ворожіння. Колодязі поширені на рівнинній частині України;

- млин – будівля, де зерно перемелюють на борошно, використовуючи енергію вітру, води та пару. Вітряк був місцем, де збиралася сільська громада, щоб обговорити різні питання під пильним наглядом сільської влади. Молодь також збиралася біля вітряків для забави.

Проаналізувавши найбільші скансени України, можна окреслити перелік їх експозицій та пам'яток, які представлені у табл. 2.2.

Таблиця 2.2.

Назва	Розташування	Вид	Експозиції та пам'ятки
Національний музей народної архітектури та побуту України	село Пирогів, Київська обл.	архітектурно-ландшафтний комплекс	275 архітектурних експонатів. Експозиції музею: «Середня Наддніпрянщина»,

			«Полтавщина і Слобожанщина», «Полісся», «Поділля», «Південь України», «Карпати», «Вітряки», «Ярмаркове поле» та «Українське село 60-х — 70-х років ХХ століття». Включають будівлі дерев'яної архітектури, традиційні українські хати, громадські селищні будівлі, церковні споруди тощо..
Музей народної архітектури і побуту імені Климента Шептицького	Львів	музей народної архітектури і побуту	124 пам'ятки архітектури. Експозиції: «Бойківщина», «Лемківщина», «Гуцульщина», «Буковина», «Поділля» і «Львівщина». Включають старовинні селянські хати, кузню, школу, лісопильню, сукновальню, водяний млин, вітряк, дерев'яні церкви тощо.
Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини	Переяслав, Київська обл.		185 об'єктів: монументальна кам'яна скульптура, поховальні скрині, стародавні житла, фрагмент стоянки пізнього палеоліту, святилище, житлово-господарський комплекс, громадські будівлі тощо.
Закарпатський музей народної архітектури та побуту	Ужгород		7 садиб, 6 житлових будівель, церква, дзвіниця, школа, кузня, млин, корчма.
Музей народної архітектури та побуту Прикарпаття	село Крилос, Івано-Франківська обл.		Експозиції: «Гуцульщина», «Покуття», «Бойківщина», «Опілля». Включають житлово-господарські комплекси (хати, гражди), олійню, церкву.
Чернівецький обласний державний музей народної архітектури та побуту	Чернівці		Експозиції: «Хотинщина», «Західне Подністров'я». Включають 35 архітектурних експонатів: житлові та господарські споруди (хати, комори, кошниці, карники, курники, стайня, стодола), виробничі та громадські споруди (вітряки, кузня, корчма,

			сільська управа, церква, дзвіниця).
Музей історії сільського господарства Волині	село Рокині, Волинська обл.	етнографічний музей	Експозиція: вулиця волинського села XIX століття. Включає типові волинські садиби, клуні, хліви, криниці, тини, кузню, дерев'яну церкву, вітряк.
Музей народної архітектури, побуту та дитячої творчості в селі Прелесне	село Прелесне, Донецька обл.	музей народної архітектури і побуту	Експозиція: сільське подвір'я XIX століття. Включає вітряк, хату, комори, кузні, колодязі, вулики тощо.
Етнографічно-туристський комплекс «Козацький хутір»	село Стецівка, Черкаська обл.	туристично-етнографічний комплекс	Миколаївська церква кінця XVIII століття, вітряк, хати.
Музей архітектури і побуту «Старе село»	село Колочава, Закарпатська обл.	музейний комплекс архітектури і побуту	20 будівель та споруд: житла представників різних верств населення, кузня, майстерня, корчма, молитовний дім тощо.
Етнографічний музей «Українська Слобода»	село Писарівка, Харківська обл.	етнографічний музей	4 головних експонати: старовинний вітряк, комора, корчма, селянська хата.
Музей народної архітектури і побуту Державного історико-культурного заповідника «Посулля»	село Пустовійтівка, Сумська обл.	музей народної архітектури і побуту	церква Святої Трійці, сільська садиба, кузня, колодязь і млин.
Сарненський історико-етнографічний музей (філія Рівненського краєзнавчого музею)	Сарни, Рівненська обл.	історико-етнографічний музей	садиба заможного селянина, хата бідняка, кузня, каплиця XVIII століття, вітряний млин.
Музей гуцульської культури просто неба НПП «Гуцульщина»	Косів, Івано-Франківська обл.	музей народної архітектури і побуту	Експозиція: «Гуцульське село». Включає колибу, водяний млин, кузню, хати-гражди, буджарню, базар.

Джерело: сформовано автором. (Додаток В)

Отже, Україна має велику кількість пам'яток архітектури та містобудування, представлених комплексами та ансамблями, які є основою для музеїв-скансенів.

2.3. Анімація та інтерактив як структурні елементи музею просто неба

Сьогодні український скансен – мультикультурний центр дозвілля. У таких музеях широко поширена тенденція до «культури участі». Працівники музею візуалізують історію та грають ролі тих, хто жив і працював у будинках, які зараз виставлені в музеї, дозволяючи відвідувачам брати участь у різноманітних культурних заходах і ставати їх співавторами. У цьому випадку глядачі мають можливість побачити не лише архітектуру певного історичного періоду, але й додаткові деталі тематичного рівня, такі як одяг, зброя, предмети побуту та транспорт. Працівники демонструють елементи народного мистецтва, ремесел, фольклору та кулінарії. Проводити показові творчі майстер-класи та різноманітні етнофестивали. Найчастіше такий підхід використовується скансенах, створених на основі повністю або частково реконструйованих об'єктів. Це дозволяє відвідувачу повноцінно використовувати як об'єкт, так і будівлю музею. Але частіше за все музеї класичних колекцій також впроваджують певні принципи «живої історії», щоб залучити широку публіку [10].

Серед основних форм музейної анімації можна виділити: культурно-освітні, мистецькі проекти, історичні реконструкції, музейні квести, етнічні шоу, театралізації, фестивалі, вистави, майстер-класи тощо [25].

Нові просторові рішення базуються на трансформації сприйняття аудиторії. Оскільки сучасні відвідувачі цінують задоволення більше, ніж текстові дані, мультимедіа та анімація можуть стати ефективним доповненням до реальних експонатів. Використання інноваційних технологій викликає великий інтерес у молоді, для якої екранна культура та електронні джерела інформації є більш доступними, ніж книги. Використання мультимедійних систем в архітектурному проектуванні середовища може слугувати не лише допоміжним засобом структурування простору, а й самостійним інструментом формування середовища. Найбільш перспективними є технології, що відносяться до категорії комп'ютерно-опосередкованої реальності. Доповнена

реальність відноситься до системи, яка об'єднує цифровий вміст (тобто тексти, зображення, відео та 3D-об'єкти) із сприйняттям реального світу користувача за допомогою розумних окулярів, планшета та смартфона. Він забезпечує середовище, де користувачі можуть переглядати комбінацію віртуальних і реальних об'єктів, тоді як віртуальна реальність занурює користувача у віртуальне середовище. Що стосується культурної спадщини, такі технології застосовуються особливо в археологічних та історичних музеях, щоб допомогти відвідувачам уявити, як місця або пам'ятники могли виглядати спочатку. Дійсно, доповнена та віртуальна реальність характеризуються невід'ємно привабливими властивостями, вони масштабовані та адаптуються до різних контекстів і проблем [18].

Музеї під відкритим небом слугують центрами дозвілля, відвідувачів цікавлять не лише автентичні архітектурні пам'ятки минулого, а й організація у просторі музею анімаційних елементів, які сприяють відтворенню народного побуту, поведінки, кращих зразків матеріальної та духовної культури краю. Популярність анімації та інтерактиву у скансенах пояснюється тим, що представлені експонати можна не тільки оглянути, а й навіть повернутися в минуле, взяти участь у реконструкції чи реставрації пам'яток тощо. Крім того, анімаційні та інтерактивні програми стають джерелами додаткового прибутку. Ці компоненти надають широкі можливості для відпочинку відвідувачів різної вікової категорії, роблячи діяльність музейної установи під відкритим небом максимально яскравою та насиченою [7].

Яскравими прикладами інтерактивних та анімаційних програм в українських скансенах є: фестивалі «Галицька брама» (Музей народної архітектури та побуту Прикарпаття), «Гірська веселка» (Музей гуцульської культури просто неба); майстер-клас «Писанка з Львівського скансену» (Музей народної архітектури і побуту імені Климентія Шептицького); інтерактивні екскурсії «Справи жіночі», «Таємниці старої скрині» (Національний музей народної архітектури та побуту України); театралізовані тематичні обряди «Буковинське весілля» (Чернівецький обласний державний

музей народної архітектури та побуту), «Водіння Куста» (Сарненський історико-етнографічний музей); арт-пікнік «Скансен очима дитини» (Музей історії сільського господарства Волині); квест-екскурсія «Скансен в Ужгороді» (Закарпатський музей народної архітектури та побуту); анімаційна шоу-програма «Різдво у гаю» (Музей народної архітектури і побуту імені Климентія Шептицького) тощо.

Таким чином, анімаційні та інтерактивні проекти у скансенах мають на меті не лише пробудити інтерес до історичної спадщини, а й сприяти інтеграції національних традицій у сучасний світ.

Зважаючи на викладене вище, можна зробити висновок, що створення музею під відкритим небом залежить від багатьох чинників. Щоб забезпечити успішне функціонування скансенів, працівники музейної сфери користуються різними підходами: як традиційними, так і сучасними.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОРГАНІЗАЦІЇ СКАНСЕНІВ УКРАЇНИ

3.1. Актуальні проблеми організації скансенів

Україна має величезний історико-культурний потенціал нерухомих пам'яток. На жаль, їх використання неефективне з ряду причин. Отже, більшість цих пам'яток не використовуються, занедбані та руйнуються. Світові підходи до створення музеїв під відкритим небом та їх принципи архітектурно-просторової організації рідко використовуються в Україні. Наявні музеї не розвиваються, нові створюються старими методами. Причинами такої ситуації в нашій країні є проблеми, які виникають на різних рівнях:

- державному: невідповідне законодавство у сфері охорони пам'яток та музейної справи; відсутність чітких механізмів забезпечення виконання чинного законодавства; недостатній контроль за виконанням чинного законодавства; невідповідність планів розвитку музеїв та національної музейної політики; незацікавленість держави та значної частини суспільства в охороні культурної спадщини;

- регіональному: надмірна централізація та відсутність чіткої координації діяльності органів місцевого самоврядування; брак коштів і невизначені джерела фінансової підтримки; надмірна залежність від державного фінансування; адміністративна інертність та неефективність органів місцевого самоврядування;

- на рівні музею: слабе технічне забезпечення музею; низька адаптивність і гнучкість існуючих музеїв; відсутність чітких облікових даних для музеїв та фінансування музеїв; труднощі (з фінансової, правової та технічної точки зору) впровадження світового досвіду та методів створення музеїв в українські реалії [4; 11].

Сучасна соціально-культурна ситуація в Україні не сприяє розвитку музейної мережі. Зокрема це стосується музеєфікації історико-культурної спадщини. У практиці українських музеїв пам'ятки архітектури традиційно

пристосовували до музейних функцій шляхом створення в їхніх стінах і приміщеннях експозицій на основі музейних колекцій. Такий підхід є неефективним, оскільки спотворює історико-культурний образ пам'ятки, тому його слід змінити на створення скансенів на основі пам'ятки-музею.

Щоб не знищити, а «оживити» і водночас зберегти пам'ятки архітектури, в Україні необхідні певні зміни в нормативно-законодавчій базі щодо впровадження нових принципів архітектурно-просторової організації скансенів, створених на основі нерухомих пам'яток. Деякі положення, апробовані у світі, можна використати як основу, розробивши доцільні методичні рекомендації, частина з яких наведена в даному дослідженні, а згодом і нормативно-правову базу для ефективного збереження пам'яток архітектури шляхом створення музеїв під відкритим небом [4, с. 60].

Музей під відкритим небом займає велику територію і має безліч пам'яток, кожна з яких вимагає особливого догляду. Щоб організувати справді привабливий музей, який ефективно виконує всі свої функції та залучає відвідувачів, потрібні чималі кошти. Деякі скансени починають з малого, залучають нове фінансування та розвиваються. Для цього важливо знайти додаткові джерела фінансування. Це може бути плата за вхід на виставки та культурно-масові заходи, науково-реставраційна діяльність на замовлення, продаж сувенірів, оренда приміщень, спонсорська допомога, гранти та витрати з інших джерел, регульованих чинним законодавством України.

Питання фізичного збереження дерев'яних пам'яток, збереження конструктивної та матеріальної автентичності при реставрації на сьогоднішній день є актуальним і належить до пріоритетів діяльності музею. Необхідно активніше створювати школи народних умільців у музейних установах, адже фахівців, знайомих із традиціями народного будівництва, відчувається серйозний дефіцит, і цього таланту з роками стає все менше. Такі пам'ятки, як крила вітряків, установки водяних млинів, деталі зрубів, дахи будинків, господарсько-технічні споруди, побутові печі тощо, які знаходяться в аварійному стані, потребують кваліфікованого ремонту та реставрації.

Складною була визнана проблема озеленення території музею та правильного використання особливостей ландшафту. Для правильного вирішення цієї проблеми потрібна допомога висококваліфікованих спеціалістів: лісівників, ландшафтних архітекторів, етнографів, географів, дизайнерів тощо [9].

Негативний вплив здійснила пандемія COVID-19 на діяльність українських скансенів. Вона тимчасово зупинила їх роботу, а також загрожувала фінансовому стану. Варто зазначити, що пандемія спричинила скорочення музейного персоналу. Багато музеїв просто неба України запроваджували дистанційне відвідування (наприклад, віртуальні екскурсії), але це також було проблематично через недостатнє фінансування. Пандемія стала справжнім економічним випробуванням для музейної справи.

Напевно, найголовнішою проблемою не лише скансенів, а й всієї культурної спадщини України стало повномасштабне вторгнення Російської Федерації 24 лютого 2022 р., що стало новим етапом російсько-української війни, розпочатої в 2014 р. Під час бойових дій багато об'єктів культурної спадщини України були знищені, пошкоджені або потрапили під загрозу. Докладної інформації про стан українських скансенів немає, але ЮНЕСКО (Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури) зазначає, що найбільше злочинів проти культурної спадщини скоєно в Харківській, Донецькій, Київській, Чернігівській, Луганській та Сумській областях.

Отже, сьогодні українська музейна діяльність має широку низку проблем, які потребують негайного вирішення.

3.2. Перспективи формування нових скансенів в Україні

Скансен – це тип музею з великим потенціалом розвитку в сучасних умовах. Зростання мережі скансенів є загальносвітовою тенденцією, яка простежується і в Україні. Сьогодні музеї просто неба значно розширюють свої традиційні форми роботи. Останніми роками вони все більше привертають увагу громадськості. При правильній організації, професійному підході та вмілому менеджменті такі музеї мають багатообіцяюче майбутнє.

Сьогодні потрібне велике почуття відповідальності всього суспільства за долю пам'яток українського народу, які невблаганно зникають і зникають з лиця землі, бажання за будь-яку ціну зберегти для майбутніх поколінь світ наших предків, красу рідної землі і пам'ять про давню Україну. Незважаючи на жорстокі удари долі, спустошливі війни та геноцид, ми змогли зберегти свої традиції та багату культуру крізь століття. Тому перспективним напрямом сучасної музеєфікації є створення скансенів, які повною мірою відображають минуле нашого народу [13].

Ідея організації нових музеїв під відкритим небом повинна розвиватися в майбутньому в сенсі екзистенційного виміру «проживання» людини у світі і особливо у певному середовищі [20]. Лише у такому випадку ідея музеїв-скансенів може стати справжньою живою ідеєю. Це сприяло б відродженню як народної традиції, так і релігійних обрядів, оскільки вони не будуть просто частиною виставки, а реально існуватимуть як структурні елементи. Тому дуже важливо, щоб заклади досліджуваного музейного типу та їхні фахівці співпрацювали з місцевим населенням, а також громадськими ініціативами. У зв'язку з цим можна створювати нові «живі» музеї під відкритим небом.

Використання інтернет-технологій є перспективним напрямом у розвитку діяльності скансенів, оскільки відкриває широкі можливості для ознайомлення великої кількості відвідувачів музею з матеріальною та духовною культурною спадщиною, посилення взаємодії між музеями та інтеграції у світову музейну спільноту. Однак, на жаль, більшість музейних веб-сайтів є короткими путівниками по музею, іноді доповненими новинами про поточні та майбутні виставки. Водночас, у більшості випадків на сайті представлена історія музею, інформація для відвідувачів, постійні експозиції та виставки і, рідше, освітні програми та наукова інформація. Українські музеї щойно почали використовувати нову послугу віртуальних екскурсій на своїх веб-сайтах як додатковий засіб збільшення відвідуваності музейних сайтів, пропонуючи користувачам унікальну подорож [18].

Питання створення нових скансенів на території України має двозначність. По-перше, країна знаходиться у різко негативній та нестабільній політичній ситуації, тому розпочинати роботу з організації нових музеїв не зовсім доречно. По-друге, зараз ми можемо активно генерувати ідеї нових скансенів, навіть їх візуалізувати, а реалізацію відкласти до перемоги. Суспільство постійно змінюється, тому як і інші сфери, скансенологія має розвиватись згідно цієї динаміки. На мою думку, доречно було б створити музей просто неба, що присвячений історичному періоду, в якому ми живемо зараз, адже саме музей-скансен зможе у повній мірі розкрити питання війни.

Музеї просто неба претендують на роль особливих соціально-освітніх інституцій, оскільки їхнє розмаїття видів і типологій, а також унікальність як середовища, так і функцій, які вони виконують, постійно зростають. Музеї скансенівського типу не діють як класичні колекційні музеї, розважальні центри, освітні установи, місця зберігання артефактів.

Отже, скансен – це перспективний вид музею, який створює значуще середовище і пропонує відвідувачам можливість брати участь у створенні нових смислів і культурної спадщини, а також здобувати нову інформацію, знання і навички, а не бути пасивними глядачами.

Зважаючи на викладене вище, можна констатувати, що українські скансени потребують неабияких зусиль, щоб здійснювати ефективну діяльність. Перш за все, необхідні заходи щодо вирішення головних проблем, у перспективі – заходи для підтримки успішного функціонування та розвитку музеїв просто неба.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження особливостей архітектурно-просторової організації скансенів України, автор дійшов наступних висновків.

Скансени – це особлива категорія музеїв, експонатами яких є будівлі, споруди, скульптури та інші об'єкти, які розташовані на спеціальній території. Архітектурно-просторова організація є фундаментальною для створення музеїв просто неба. Вона передбачає створення умов для збереження пам'яток, вибір найкращої концепції музеєфікації, формування відповідного культурного середовища, створення умов для вільного доступу до пам'яток, створення місць для розваг, культурних заходів, програм та розвиток інфраструктури.

Організація українських скансенів пов'язана з різними світовими тенденціями, найголовнішою серед яких є показ та розповідь історії.

Підходи, які використовувалися під час створення музеїв під відкритим небом в Україні є неактуальними. Необхідна трансформація музейної діяльності для надання більш широкого спектру можливостей скансенам, щоб комплексно та багатогранно представляти пам'ятки.

Головними об'єктами, що експонуються в українських скансенах, є пам'ятки народної архітектури, сакральні споруди, громадські будівлі, народні художні промисли та пам'ятки фольклору. Найголовнішу роль у музеях просто неба відіграє народна архітектура. Здебільшого, всі українські скансени створюються шляхом перенесення пам'яток на спеціально відведену територію, яка створює певне історичне середовище. Цей процес передбачає дотримання чітко визначених етапів. Однак, найбільший потенціал для створення нових музеїв просто неба в Україні мають музеї «in situ», тобто музеєфіковані архітектурні ансамблі та археологічні комплекси на історичних місцях їхнього існування.

Роль скансенів надзвичайно важлива. Через музей під відкритим небом народними традиціями цікавляться люди різного віку: як діти, так і дорослі. Скансен поєднує матеріальну і духовну спадщину, а також транслює культурні

цінності. Основним його завданням є показ, збереження та охорона етнічної культури. Завдяки скансенам зростає попит на музейний туризм, адже вони викликають інтерес у багатьох українських та іноземних туристів. Важливим є ефективне використання анімації та різних видів інтерактивних програм для залучення ще більшої кількості відвідувачів.

Україна має низку проблем, що пов'язані зі створенням та функціонуванням музеїв просто неба. Вони існують на різних рівнях: державному, регіональному та на рівні музею. Музейна діяльність потребує змін у законодавстві, значного фінансування, впровадження світового досвіду та інноваційних технологій тощо. Головними напрямками подальшого розвитку таких музеїв в Україні є багатофункціональність та типологічне розмаїття. Існує перспектива створення нових скансенів на території України.

Проведене дослідження не вичерпує усієї повноти питання архітектурно-просторової організації скансенів України. Адже українські музеї просто неба володіють значним потенціалом і розвиваються, стаючи центрами культури та комунікації. Архітектурно-просторова композиція музеїв просто неба є вирішальним фактором для успішного довготривалого функціонування як окремих музеїв, так і в загальному музейної діяльності України, тому це питання є перспективним для здійснення наступних досліджень.

РЕЗЮМЕ

Мартинюк Мар'яна Василівна

ОСОБЛИВОСТІ АРХІТЕКТУРНО-ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ СКАНСЕНІВ

Курсова робота присвячена актуальній темі вивчення процесу створення музеїв просто неба в Україні з урахуванням особливостей архітектурної та просторової композиції. Об'єктом дослідження курсової роботи є організація українських музеїв просто неба.

Метою дослідження є вивчення теоретичних і прикладних аспектів архітектурно-просторової організації скансенів, визначення її особливостей, ролі для успішного функціонування у сфері туризму, визначення проблем і перспектив організації музеїв-скансенів у країні. Завдання дослідження: охарактеризувати теоретичні аспекти теми, проаналізувати архітектурно-просторову організацію скансенів України, оцінити актуальність підходів щодо створення українських музеїв просто неба, дослідити особливості пам'яток-елементів скансенів, визначити напрями впливу даного виду музеїв, з'ясувати проблеми і перспективи організації українських скансенів.

Для вирішення поставлених завдань у роботі використовувалися різні методичні підходи: системний, географічний, статистичний тощо; та комплекс методів досліджень: описовий, індуктивний, дедуктивний, порівняльний, аналіз і синтез, метод класифікації, абстрагування, узагальнення тощо.

У курсовій роботі розкрита сутність архітектурно-просторової організації скансенів України та її особливості, названі основні підходи щодо організації музеїв досліджуваного виду. У роботі охарактеризовані чинники, які впливають на успішну організацію та функціонування музеїв просто неба, напрацьовано інформацію щодо актуальних проблем та перспектив розвитку чинних та створення нових музеїв-скансенів.

Ключові слова: туризм, архітектурно-просторова організація, скансен, музей просто неба, культурна спадщина, експозиція.

RESUME

Martyniuk Mariana Vasylivna

FEATURES OF THE ARCHITECTURAL AND SPATIAL ORGANIZATION OF UKRAINIAN SCANSENS

The course work is devoted to the current topic of studying the process of creating open-air museums in Ukraine, taking into account the peculiarities of architectural and spatial composition. The object of research of the coursework is the organization of Ukrainian open-air museums.

The purpose of the study is to study the theoretical and applied aspects of the architectural and spatial organization of open-air museums, to determine its features, its role for successful functioning in the field of tourism, and to determine the problems and perspectives of the organization of open-air museums in the country. The task of the research: to characterize the theoretical aspects of the topic, to analyze the architectural and spatial organization of open-air museums of Ukraine, to assess the relevance of approaches to the creation of Ukrainian open-air museums, to investigate the peculiarities of monuments-elements of open-air museums, to determine the directions of influence of this type of museums, to clarify the problems and prospects of the organization of Ukrainian open-air museums Skansen

Various methodical approaches were used to solve the tasks in the work: systemic, geographical, statistical, etc.; and a complex of research methods: descriptive, inductive, deductive, comparative, analysis and synthesis, method of classification, abstraction, generalization, etc.

In the course work, the essence of the architectural and spatial organization of open-air museums of Ukraine and its features is revealed, the main approaches to the organization of museums of the studied type are named. The work characterizes the factors that influence the successful organization and functioning of open-air museums, and provides information on current problems and prospects for the development of existing and the creation of new open-air museums.

Keywords: tourism, architectural and spatial organization, open-air museum, cultural heritage, exposition.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьєв О. Є., Бурлака Є. В., Маркіна Ю. М. Скансени України як важливий туристичний ресурс. Туристична індустрія: сучасний стан та пріоритети розвитку. 2009. С. 80-84. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/afanasjev5.htm (дата звернення: 28.02.2023)
2. Банах В. М. Нова музеологія та актуалізація нематеріальної культурної спадщини. Історико-культурна спадщина в еру глобалізації: теоретичні та прикладні аспекти: Тези III міжнародної науково-практичної конференції. Львів, Україна, 2-3 червня 2016. Львів: НУ «Львівська політехніка». 2016. с. 3-6.
3. Башкатов Ю. Ю., Терпиловський Р. В. До історії скансенів у Європі. Збірник наукових праць «Археологія і давня історія України». 2011. Вип. 5. С. 7-16. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/83850> (дата звернення: 01.03.2023)
4. Борисенко Ю. С. Культурно-дозвіллева діяльність скансенів України: сучасний стан та перспективи. Вісник Маріупольського державного університету. 2017. Вип. 15. С. 58-64.
5. Брич М. Т. Архітектурно-просторова організація музеїв під відкритим небом в Україні: дисертація. Львів, 2020. 246 с.
6. Віртуальний тур українськими музеями просто неба. URL: <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/> (дата звернення: 03.03.2023)
7. Інтерактивний скансен. URL: <http://surl.li/fqdgvy> (дата звернення: 03.03.2023)
8. Каднічанський Д. А. Використання історико-культурної спадщини України у туризмі на прикладі скансенів. Краєзнавство. 2012. № 1. С. 128-138
9. Лисий І. В. Вектори музеєфікації замків Івано-Франківської області. Військово-історичний меридіан. Електронний науковий фаховий журнал. 2017. Вип. 2. С. 76. URL: <https://www.academia.edu/34051713> (дата звернення: 01.03.2023)

10. Маньковська Р. В. Сучасні музейні комунікації та перспективи їх розвитку. Краєзнавство. 2013. Вип. 3. С. 75-84. URL: http://history.org.ua/JournALL/kraj/kraj_2013_3/13.pdf (дата звернення: 06.03.2023)
11. Модернізація музейної справи України та розширення традиційних форм роботи музеїв в умовах глобалізації та інформаційного суспільства: сайт Міністерства культури України. URL: <http://mincult.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 06.03.2023)
12. Новікова Г. Проблеми розвитку середовищних музеїв в Україні. Історія релігій в Україні. 2017. Вип. 27, ч. 2. С. 246-255.
13. Паньків І. М. Скансени в соціокультурному просторі України: перспективи розвитку та міжнародний досвід. Національний музей народної архітектури та побуту України. 2020. URL: <http://surl.li/fqdis> (дата звернення: 28.02.2023)
14. Проненко І. В. Сучасний розвиток музеїв-скансенів в українській музейній структурі. Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. 2017. Вип. 20. С. 91-97.
15. Ремешило-Рибчинська О. І., Брич М. Т. Особливості архітектурно-просторового вирішення музеїв в оборонних та фортифікаційних спорудах. Проблеми дослідження, збереження та реставрації історичних фортифікацій. 2015. № 7. с. 242-248.
16. Старикова О. С. Актуалізація культурної спадщини в музеях під відкритим небом (на прикладі історико-етнографічного і архітектурного музею-заповідника «Стара Сарепта»). Молодий вчений. 2018. №19. С. 413-418.
17. Український тлумачний словник. Онлайн-версія. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=скансен> (дата звернення: 28.02.2023)
18. Andersson M. Creative work in public management: the case of innovating in the open-air museum. Department of Service Studies. Startside. Institutionen för tjänstvetenskap. URL: <http://surl.li/fqdjr> (дата звернення: 06.03.2023)

19. Bennett T. *Birth of the Museum: History, Theory, Politics*. Taylor & Francis Group, 2013. 277 p. URL: <http://surl.li/fqdkd> (дата звернення: 01.03.2023)
20. Comis L. *Exploring the uses of Experimental Archaeology in European Archaeological Open-Air Museums. A Critical Study*. Research Repository UCD. URL: <http://surl.li/fqdkk> (дата звернення: 10.03.2023)
21. Li Z., Wei Q., He H. A brief analysis of spatial constitution and functional organization of museum architecture: A case study on museums in Hefei. *Frontiers of Architectural Research*. 2013. Vol. 2, № 3. P. 354-361. URL: <https://doi.org/10.1016/j.foar.2013.06.005> (дата звернення: 01.03.2023)
22. Per Strömberg P. The Concept of Skansen: Origins and Stages of Development. *Local problems of service and tourism*. 2015. Vol. 9, № 4. P. 5-11.
23. Svenska Akademiens ordbok: Dictionary of the Swedish Academy, meanings in Swedish & etymology. Online-version. URL: https://www.saob.se/artikel/?unik=S_03445-0089.2HG3&pz=3 (дата звернення: 28.02.2023)
24. Tzortzi K. *Museum Space: Where Architecture Meets Museology*. Taylor & Francis Group, 2016. 320 p.
25. Werczyński D. Skansen jako produkt turystyczny: analiza wybranych przykładów. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Turystyki i Języków Obcych w Warszawie. Turystyka i Rekreacja*. 2014. № 1. P. 158-167.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис. 1. Напрями музеєфікації пам'яток в Україні

Додаток Б

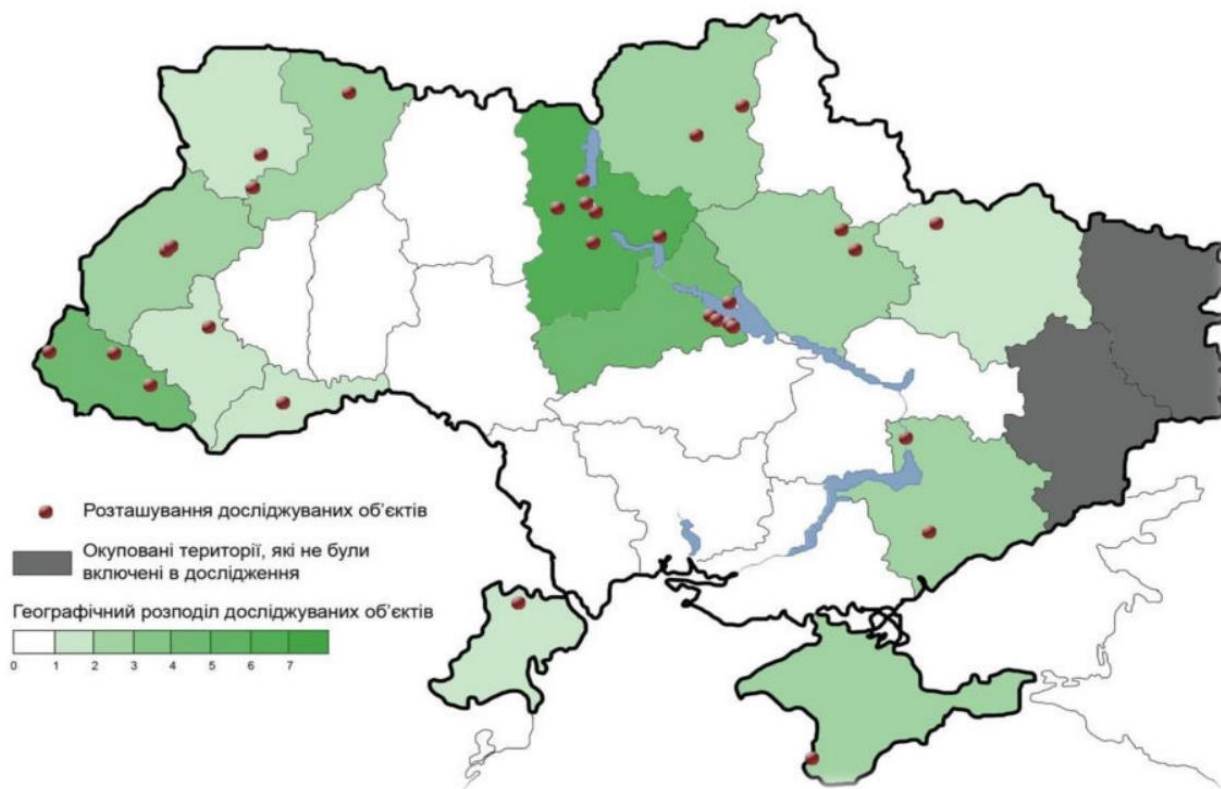

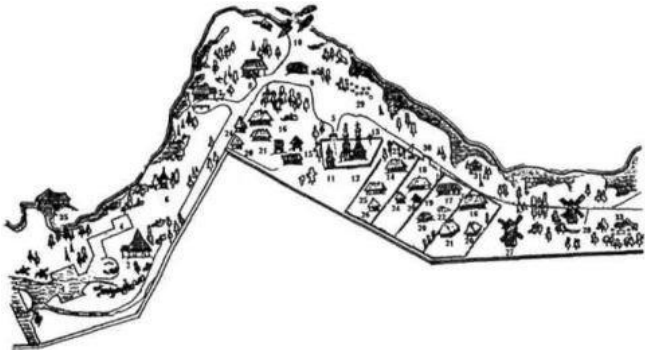
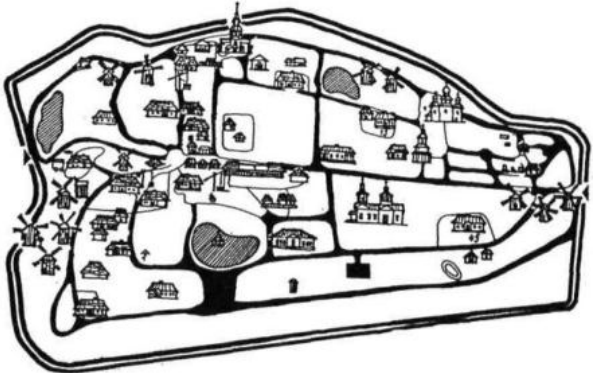

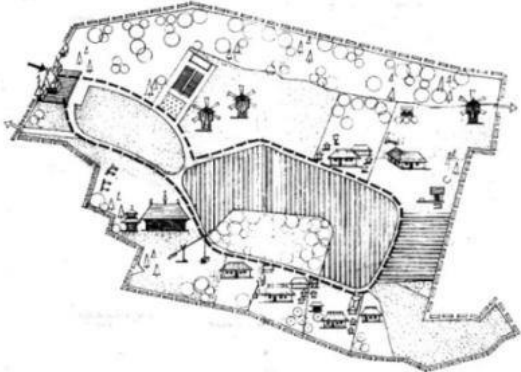

Рис. 2. Розташування та концентрація розглянутих музеїв під відкритим небом в Україні по областях

Додаток В

Таблиця 1. Планувальна структура українських скансенів

	
<p>а) Музей народної архітектури та побуту «Шевченківський гай», Львів.</p>	<p>б) Закарпатський музей народної архітектури та побуту, Ужгород.</p>
	
<p>в) Музей історії сільського господарства Волині, Років.</p>	<p>г) Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини, Переяслав-Хмельницький].</p>
	
<p>д) Музей народної архітектури та побуту в Пирогово, Київ.</p>	<p>і) Музей народної архітектури і побуту, Чернівці.</p>